

Folkbokföring i Kina

En studie av uppkomsten av hukou

En kandidatuppsats av
Steve Hidenfalk

Lunds universitet, Språk- och litteraturcentrum, våren 2012
Handledare: Michael Schoenhals

Sammanfattning

Bland det första Kommunistpartiet gjorde när Folkrepubliken Kina etablerades år 1949 var att upprätta ett eget folkbokföringssystem, det s.k. hukousystemet. Det var egentligen inte helt nytt, utan snarare en ny variant av det system som skapats redan år 1931 av nationalistiska Guomindang. Regelverken i de båda systemen är mycket lika och vissa element kan dessutom spåras många dynastier tillbaka i tiden.

Hukou upprättades av flera anledningar, till de viktigaste hör att snabbt få ordning på det nya ransoneringssystemet och för att kunna hitta interna fiender. Hukou kom att spela en mycket viktig roll i Folkrepubliken Kina och gör det än idag. Med en liten bok innehållande en persons uppgifter skedde alla hukourelaterade ärenden via det lokala poliskontoret, där händelser som giftermål och byte av arbete skulle rapporteras. Vikten av hukou är svår att överskatta och kan, vad åren efter det Kalla Kriget beträffar, delvis jämföras med ett inrikespass, som krävdes vid identifiering och migration.

Abstract

Immediately after founding the People's Republic of China in 1949, the communist party established their own household registration system called *hukou*. Although a new system, hukou had much in common with the previous household register set up in 1931 by the Guomindang government. Both systems had similar regulations and some elements have roots in the Imperial China.

Hukou was established for several reasons, with a smooth implementation of the rationing system and finding domestic enemies being the most important. Hukou grew to be a major social feature in modern China and still remains vital. Hukou registration and other matters were subjects of the local police station, where citizens brought their hukou certificate, a small book containing their personal information. The overall significance of hukou is enormous and can roughly be compared to an internal passport, used for identification and migration.

提要

1949年，在中华人民共和国成立之初，中央人民政府颁布了户口制度作为新的政府的国民登记制度。尽管户口制度是一个新的登记制度，但是其在内容上仍然与1931年国民党实行的登记制度有很多相似之处，两种制度不仅在法规上有相同之处，在立法的根本上也都多少延续了中国封建帝制的特点。

户口制度颁布的原因有很多，在这其中，保证制度的顺利实施和新政府建立初期的稳定最为重要。随着时间的推移，户口制度逐渐成为了新中国的社会的一个显著特点并沿用至今。户口的登记和实行主要由当地的警察局完成，在不办理的过程中，公民需

要提供个人相关信息以及户口的证明。户口制度的实施对于新中国的意义是十分巨大的。

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Frågeställning	5
1.2 Disposition	5
1.3 Källor	5
1.4 Avgränsning	6
2. Historisk bakgrund	7
2.1 Baojia	7
2.2 Republiken Kina	8
2.3 Manchukuo och Kina under japansk kontroll	10
3. Hukou	12
3.1 Folkrepubliken Kina	12
3.2 Registrering	16
4. Jämförelse	19
4.1 Regelverk	19
4.2 Skillnader	20
5. Slutsats	23
6. Referenslista	24

1. Inledning

Hukou är ett folkbokföringssystem i Kina med en historia som sträcker sig tusentals år tillbaka i tiden, till några av rikets första dynastier. Systemet kan liknas vid det uppehållstillstånd vi har i Sverige som reglerar vilka skyldigheter och rättigheter en person har, om än *hukou* är mer komplext och omfattande. Sedan Folkrepubliken Kina grundades har *hukou* varit en stor del av kinesernas vardagsliv och kom att spela en viktig roll under Kalla Kriget bl.a. ransoneringssystemet i Kommunistpartiets planekonomi. Senare kom även *hukou* att försvåra migration inom Kina genom att knyta människor till deras hemorter och inte tillåta dem att röra sig fritt, något som fortfarande lever kvar i dagens Kina.

Trots att *hukou* har ändrats genom åren, så har det mycket gemensamt med de gamla system som fanns i det kejserliga Kina. Mest har *hukou* lånat från det folkbokföringssystem som fanns i Republiken Kina. *Hukou* kom att bli det första rikstäckande folkbokföringssystemet i Kina och har format landet enormt de senaste 50 åren. Redan den första tiden efter att Kommunistpartiet kom till makten började Kina, som under 1900-talets första hälft sargats av inbördeskrig och invasioner, organisera sig med hjälp av *hukou*. En omfattande registrering av landets invånare gjorde det möjligt att överblicka landet och uppmärksamma de problem som fanns. Bara under år 1950 kunde hundratusentals flyktingar som tvingats fly under kriget återvända hem. *Hukou* fyllde många funktioner och kom att bli ett mycket viktigt redskap för Kommunistpartiets centralstyre.

1.1 Frågeställning

Trots dess stora betydelse har mycket lite skrivits om uppkomsten av *hukou* utanför Kina, än mindre i Sverige. I den här uppsatsen vill jag klargöra hur och varför *hukou* kom till samt bakgrunden till hur det ser ut idag.

1.2 Disposition

I det första kapitlet beskrivs *hukou*s omedelbara föregångare som hette *baojia*, från det kejserliga Kina till Guomindang och den japanska ockupationsmaktens egna folkbokföringssystem. Därefter förklaras uppkomsten av Folkrepubliken Kinas *hukou* och dess regelverk. Den senare delen av uppsatsen jämför *hukou* med Republiken Kinas *baojia*, för att påvisa likheter och skillnader mellan de två systemen. I det sista kapitlet presenteras en sammanfattning och slutsats.

1.3 Källor

Uppsatsen hämtar fakta från engelska och kinesiska källor, både tryckta och elektroniska. Fei-Ling Wangs *Organizing Through Division and Exclusion: China's Hukou system* från år 2005 är ett av få verk som omfattande behandlar folkbokföringssystemets historia i Kina och används tillsammans med *The Origins and Social Consequences of China's Hukou System* som publicerades i

The China Quarterly år 1994 som uppsatsens huvudsakliga källor. Även Lynn Whites *Careers in Shanghai* från år 1979, ett frekvent citerat verk som övergripande beskriver livet i Shanghai under 1950- och 1960-talet, har varit ett viktigt underlag för uppsatsen.

1.4 Avgränsning

Uppsatsen behandlar uppkomsten och de första åren av hukou, efter år 1949. Den historiska bakgrunden beskriver de system som fanns på 1900-talet direkt innan hukou, samt en kortfattad tillbakablick till det kejserliga Kina. Fokus ligger på vilka politiska orsaker som bidrog till att hukou upprättades, samt det första regelverkets utformning.

2. Historisk bakgrund

För att förstå uppkomsten av hukou måste man känna till de folkbokföringssystem som fanns innan år 1949. Folkfolkföring har en mångtusenårig historia i Kina som sträcker sig tillbaka till några av de första dynastierna. Trots att mycket har ändrats lever fortfarande vissa drag kvar i dagens hukou och det blir tydligt att hukou inte är något nytt från 1900-talet, utan en del av Kinas långlivade kultur.

2.1 Baojia

Grunderna som hukou vilar på sträcker sig tusentals år tillbaka i tiden. Redan under Zhoudynastin (1046-256 f.Kr.) infördes ett slags folkbokföringssystem (*xiangsui*) som systematiskt grupperade familjer i enheter efter talet 5, för att lättare kunna kontrollera och beskatta befolkningen. Ursprung och kön samt födselar och dödsfall rapporterades i den tidigaste formen av folkbokföring. Ett liknande system upprättades under Qindynastin (221-206 f.Kr.) där bland annat nya äktenskap, födselar och flytt rapporterades tre gånger om året till det kejserliga hovet. Familjerna i enheterna blev även ansvariga för varandra inför staten. Den systematiska grupperingen, hushållsregistreringen och det kollektiva ansvaret bildade grunden till det system som i olika skepnader levte kvar i drygt tvåtusen år. Under Handynastin (206 f.Kr.-220 e.Kr.) fick systemet ytterligare en grundläggande funktion, nämligen att ge staten demografisk information. Detta var viktigt för att kunna beräkna kommande års skatteintäkter, värva soldater och överblicka landet. Nu skrevs även personers fysiska utseende in i registret som uppdaterades årligen. Under Tangdynastin (618-907 e.Kr.) förfinades systemet och blev en del av ett avancerat skattesystem, där enheter grupperades och betalade skatt därefter. Under Songdynastin (960-1279 e.Kr.) fick systemet namnet *baojia* (保甲) och kom så att heta fram till år 1949. Det skapades främst som ett militärt medel där varje enhet försåg kejsaren med ett givet antal trupper. Trots systemets omfattning var det bara manliga medlemmar i ett hushåll som registrerades och återspeglade således inte befolkningen i helhet. *Baojia* levde vidare genom Ming- och Qingdynastin, där dess främsta uppgift fortfarande var att samla in skatt och hålla social ordning. Under Ming (1368-1644 e.Kr.) skrevs ursprung, namn och ålder på främst män mellan 18-60år (*dingkou* 丁口), men också kvinnor, in i registret. Hushållen tilldelades ett formulär med information varje person i familjen som kunde användas vid bl.a. skattekontroller. Nytt under Qingdynastin (1644-1912 e.Kr.) var att 10 familjer utgjorde ett *jia*, 10 *jia* utgjorde ett *bao*. Varje *Bao* fick ett överhuvud som ansvarade för social ordning och skatteinsamling, men bistod också med demografisk information och agerade som underrättelsetjänst för att kväva uppror. En annan åtgärd för social ordning var att migration inom Kina försvårades ytterligare, något som kom att leva vidare i både Republiken Kina och Folkrepubliken Kina. Varje hushåll fick en skylt med namnet på familjens medlemmar som skulle hängas på ytterdörren för att förenkla polisinspektioner.¹

¹ <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/441684/baojia> ;
<http://baike.baidu.com/view/138962.htm> ;
<http://cabu.kcg.gov.tw/English/EngDefPage.aspx?menuid=457>

2.2 Republiken Kina

Republiken Kinas första decennier skakades av social oro och inbördes strider. Under 1920-talet slogs många krigsherrar med privata arméer mot varandra för makt och inflytande. Detta resulterade i en mycket försvagad stat med decentraliserat styre som följd. De privata arméerna var dyra, hade dålig lojalitet mot staten och fick dålig eller ingen träning överhuvudtaget. För att organisera det kaotiska Kina avskaffades det gamla systemet och ersattes år 1931 den modernare Hushållsregistreringslagen (hujifa 戶籍法). Flera element från det föregående baojia fanns kvar i den nya lagen. En annan viktig anledning till att det nya baojia-systemet etablerades var att man ville införa obligatorisk militärtjänst för att slå ner på de gamla krigsherrarnas makt och stå enade mot utländska krafter. Guomindang använde även baojia för att bekämpa och förtrycka inhemsk opposition. Precis som under Qingdynastin grupperades familjer in och bildade bao och jia. Varje jia hade gemensamt ansvar och bestraffades kollektivt. Detta fungerade i praktiken som en slags civil underrättelsetjänst där familjer ständigt var på vakt och uppmärksammade grannarnas politiska åsikter och aktiviteter för att undvika att själva råka illa ut. Guomindangs baojia var även tänkt att fungera som ett massutbildningssystem, som såg till att barn och milis fick tillgång till utbildning. Där skulle de lära sig att läsa och skriva, grunderna till bra hygien, hur man effektiviserar jordbruket och ideologiskt tänkande. Det var tänkt att utbildningen skulle göra soldaterna produktivare och samtidigt fungera som en propagandamaskin, där Guomindangs ideologi lärdes ut och kommunismen förkastades, för att stärka lojaliteten bland befolkningen.

I realiteten var baojia mest en formalitet som sällan efterföljdes. I det då kaotiska Kina fanns varken resurser eller vilja att fullfölja alla registreringar och lagar. I många fall gav baojia inga konkreta resultat i form av varken militär träning eller social stabilitet, trots pengar och statliga satsningar. En stor del av satsningarna försvann i händerna på korrumperade tjänstemän och till den lokala eliten. Dessutom visade sig omorganisationen för omfattande och snabb, då det fanns långt ifrån tillräckligt med resurser för att upprätta systemet och utbilda lokalborna. Det finns många vittnesmål om baojias ineffektivitet. James C. Thomson hävdar att i Jiangxi, en nyckelprovins i Guomindangs Kina där ett upprättande av baojia hade hög prioritet, fanns det lite som tydde på att baojia över huvud taget existerade.² På många platser fanns inte ens resurser att hantera en baojia-registrering. Det fanns dock stora regionala skillnader. I norra Kina, där hotet från Japan, kommunisterna och Sovjetunionen var närvarande och där Guomindang hade stor närvaro, var baojia upprättat och väl fungerande. I dessa områden var byar och samhällen organiserade och bistod staten med militär.³

Fei-Ling Wang, *Organizing Through Division and Exclusion: China's Hukou system*, Stanford University Press, 2005, s.34

² James Thomson, Jr, *While China Faced West: American Reformers in National China*, Harvard East Asian, 1969, s.201

³ Stephen C. Averill, *The China Quarterly no 88: The New Life in Action: The Nationalist Government in South Jiangxi, 1934-37*, Cambridge University Press, 1981, s.614

Likt systemen under de kejserliga dynastierna organiserades familjer i bao. 10 hushåll utgjorde ett jia, 10 jia utgjorde ett bao. Men eftersom att den standardiserade versionen av baojia inte var rikstäckande fanns lokala varianter. I vissa delar av Kina fanns även en tredje grupp, kallat *pai* (牌). I dessa områden utgjorde pai den minsta enheten och bestod av 10 familjer. Men till hänsyn av geografiskt, ekonomiskt och infrastrukturellt relaterade problem kunde mellan 6 och 15 familjer i praktiken utgöra ett pai, 6 till 15 pai utgöra ett jia osv. Varje bao fick ett överhuvud (baozhang 保长) med mycket makt. Han ansvarade bland annat för politiska och säkerhetsfrågor.⁴

Baojia implementerades i tre steg, som sträckte sig över 90 dagar. I det första steget skickades en grupp organisatörer ut för att förklara för de lokala tjänstemännen hur systemet fungerade. Sedan började själva folkregistreringen, där familjer grupperades i jia och sedan bao. I det sista steget fick enheterna bistå med milis där män mellan 18-45 år valdes ut för att skydda byn och gav regeringen möjlighet att snabbt rekrytera nya soldater om det behövdes.⁵

År 1934s version av Hushållsregistreringslagen var uppdelad i 8 kapitel. Den beskrev regelverket kring hushållsregistreringen, när man skulle registrera eller uppdatera sin baojia, samt vilka straff som väntade om reglerna inte följdes. Exempel på tillfällen då man skulle registrera sin nya baojia var vid giftermål, flytt och dödsfall. Lagen beskrev ingående alla situationer i vilka en ny registrering av baojia krävdes. Straffen som väntade vid regelbrott sträckte sig mellan böter på några yuan till fängelse. Lagens första kapitel behandlar generella principer och tog främst upp regler angående hukouregistrering. Kapitel 2-6 beskriver i vilka situationer en registrering krävdes, där nämns bland annat äktenskap och skilsmässa, födsel och dödsfall, migration och adoption. Kapitel 7 behandlar straff, här nämns bland annat 10 yuan i böter för sen registrering av sin baojia och upp till 50 yuan i böter för att försöka dölja sin identitet genom att registrera sig under falskt namn. Det sista kapitlet beskrev tilläggsbestämmelser.⁶ De flesta ärenden relaterade till baojia sköttes vid det lokala poliskontoret. Men vid bl.a. migration kunde man även få uppsöka två andra institutioner, den berörda stadsdelens bransch av stadens Byrå för Offentlig Säkerhet (fenju 分局) och Byrån för Offentlig Säkerhet (shiju 市局). Det fanns 15 olika blanketter att fylla i beroende på ärende och institution.⁷

⁴ <http://baike.baidu.com/view/84583.htm>

⁵ Averill, 1981, s.603

⁶ [http://zh.wikisource.org/wiki/戶籍法_\(民國_34_年立法_35_年公布\)](http://zh.wikisource.org/wiki/戶籍法_(民國_34_年立法_35_年公布)) ;

Averill, 1981, s.614

⁷ 人民公安增刊 (Renmin gongan zengkan [Folkets Offentliga Säkerhet: Extranummer]), 第九期, 1950.6.25, 一年来户籍工作之改革 (Yinian lai huji gongzuo zhi gaige [Ett år av Arbetet på att Reformera Hushållsregistreringen]), sid. 12–17

Baojias regelverk var uppdelat i 8 kapitel med 61 underrubriker:

1. Generella regler

Beskrev de övergripande reglerna, bl.a. att alla kinesiska medborgare var tvungna att registrera sin baojia, att baojia var familjebaserat och att varje bao skulle ha ett överhuvud.

2. Registrering av födelseort

Beskrev under vilka grunder man kunde erhålla eller förlora kinesiskt medborgarskap.

3. ID-registrering

Beskrev när man skulle registrera sin baojia. Gällde vid bl.a. födsel och giftermål.

4. Migration

Beskrev regelverket vid flytt och migration. Uppehöll man sig utanför sin hemort i mer än 1 månad skulle man registrera sig som migrant.

5. Ändringar eller fel

Beskrev när man ska ändra eller rätta fel i baojia.

6. Registreringsprocedur

Beskrev hur registreringen gick till vid olika ärenden, vem som skulle sköta registreringen etc.

7. Straff

Beskrev vilka straff som väntar vid lagbrott. Böter på mellan 10 och 300 yuan, samt upp till 6 månaders fängelsestraff väntade vid brott mot hushållsregistreringslagen.

8. Tillägg

Beskrev bl.a. utlänningars relation till baojia.⁸

2.3 Manchukuo och Kina under japansk kontroll

Efter den japanska invasionen av delar av fastlandsskina 1931 etablerades en lydstat i nordöstra Kina (Manchuriet) vid namn Manchukuo. Den sista kejsaren av Qingdynastin, Puyi, sattes på tronen och riket blev i praktiken en del av det japanska imperiet. Ett av de viktigaste redskapen för den japanska ockupationsmakten för social kontroll var det redan existerande baojia-systemet. På 1930-talet reviderades systemet med mål att förtrycka och kontrollera den kinesiska befolkningen, främst för att kunna urskilja rebeller och nationalister från civila. Det nya baojia-systemet hade tre huvudsakliga uppgifter: gemensamt ansvar och övervakning, gemensam bestraffning och för att värva soldater. Japan hade redan år 1895 invaderat och annekterat Taiwan och där fanns ett sedan innan utbrett baojia-systemet, som fungerade på samma sätt som i fastlandsskina. Baojia organiserades efter familjer och grupper snarare än individer. Hushållen bestod av de som bodde tillsammans (lagligt) i ett hus, ofta familjer med eventuella arbetare. Hushållen grupperades i enheter om 10, kallat ett *pai*, 10 *pai* utgjorde ett *jia*, 20 eller fler *jia* utgjorde ett *bao*. Varje av dessa enheter hade ett överhuvud (*paizhang*, *jiazhang* och *baozhang*). Överhuvudena kom från den lokala befolkningen och röstades ofta fram bland familjerna. De lokala myndigheterna var dock tvungna att godkänna den nya ledaren och i praktiken var det de som utsåg ledarna. Det var *baozhangs* uppgift att ta order från högre distanser, ofta

⁸ <http://zh.wikisource.org/wiki/戶籍法> (民國 34 年立法 35 年公布)

polisväsendet, och se till att informationen gick fram och order utfördes. Genom hierarkin kunde information snabbt spridas uppifrån och organisera bland folket. I vissa delar av det japanskockuperade Kina (bland annat Taiwan) användes baojia för att organisera arbete bland lokalbor, som att förbereda samhället för naturkatastrofer eller bygga upp infrastruktur. En annan funktion var att hindra smittsamma sjukdomar från att spridas, genom att snabbt hitta och isolera sjuka personer. Likt föregående baojia var kollektiv bestraffning (kallat *lian-zuo*) en viktig del av systemet. När ett brott begicks av en medlem i ett *pai*, straffades alla de 10 familjerna lika hårt, såvida ingen rapporterat brottet till myndigheterna. Familjerna tvingades övervaka varandra och peka ut nationalisterna eller andra revolutionärer för att undvika att själva bli bestraffade. Detta fungerade som en slags civil underrättelsetjänst där familjer noga höll ett öga på grannens politiska åsikter och aktiviteter, en funktion baojia fyllt sedan Qingdynastin. I ockuperade områden, som t.ex. Shanghai, erhöles medborgarkort (*liangminzheng* 良民证) för att de japanska soldaterna skulle kunna kontrollera hur folk rörde sig och upprätthålla kontroll. Även i det japanska systemet skulle hushållens överhuvud rapportera födselar, dödsfall, äktenskap och andra ändringar i baojia till polisen. Övernattande gäster skulle också registreras hos den lokala polisen. Det japanska baojia fungerade olika bra på olika platser. På platser som Manchukuo och Taiwan var baojia ett relativt omfattande och välfungerande system. Däremot gjorde bland annat social instabilitet och antijapansk anda det svårt att baojia att etableras på andra platser i Kina. Men den stora närvaron av japanskt militär och tjänstemän, samt baojias högra prioritet och viktiga roll i den japanska policyn, gjorde det till det mest omfattande och välfungerande hushållsregistreringssystemet dittills i Kina.⁹

⁹ Ching-Chih Chen, *The Journal of Asian Studies* Vol. 34, *The Japanese Adaptation of the Pao-Chia System in Taiwan, 1895-1945*, Association for Asian Studies, 1975, s.395-406;
Stephen R. MacKinnon, *China at war: regions of China, 1937-1945*, Stanford University Press, 2007, s.140-142 ;
Lynn White, *Careers in Shanghai: The Social Guidance of Personal Energies in a Developing Chinese City 1949-1966*, University of California Press, 1978, s.149;
Paul R. Katz, *The Journal of Asian Studies* vol. 64, *Governmentality and Its Consequences in Colonial Taiwan: A Case Study of the Ta-pa-ni Incident of 1915*, Association for Asian Studies, 2005, s. 399

3. Hukou

3.1 Folkrepubliken Kina

Under 30- och 40-talet gjorde kommunisterna stora framsteg i inbördeskriget i Kina och vann mycket land. När de tog över städer och områden från japanerna och senare Guomindang övertog de också det befintliga baojia-systemet. De gamla registren användes tillsammans med kommunisternas eget för att uppdatera och verifiera fakta. Baoöverhuvuden fick behålla sina poster och fortsatte göra sina jobb med att rapportera och kontrollera enheterna. I slutet av 40-talet använde sig både kommunisterna och Guomindang av nästan identiska baojia-system. Båda sidorna använde baojia bl.a. för att hitta och göra sig av med fienden. När kommunisterna vann kriget och tog makten 1949 upprättade de snabbt ett eget, nytt system. Det nya systemet kallades hukou och trots den nya utformningen var det i praktiken mycket likt det föregående baojia. Redan innan 1949 började kommunistpartiet registrera befolkningens hukou i s.k. "befriade områden", först ut var nordöstra Kina som var det största tätbefolkade området under kommunisternas kontroll. Hukou (户口) anammades efter hand i resten av Kina och blev rikstäckande 1951. Till en början fanns lokala varianter och utformningar av hukou, men det togs sedan fram en standardiserad variant av hukou som började träda i kraft 1951. Det dröjde dock år innan det standardiserade systemet hade upptagits på alla platser i Kina. Tack vare likheterna med det gamla baojia kunde hukou snabbt träda i kraft. Varje individ i ett hushåll fick en egen hukou, till skillnad från tidigare system, där alla medlemmar i ett hushåll delade på samma baojia. Hukou hade mycket gemensamt med både det kejserliga och Guomindangs baojia, men också med det som användes av den japanska ockupationsmakten i bland annat Manchukuo. Även vissa element från det sovjetiska passsystemet Propiska användes när man utformade det nya hukou-systemet.¹⁰

Även åren efter 1949 fick många tjänstemän från Guomindangs tid behålla sina poster. Till en början hade Kommunistpartiet svårt att ersätta de tjänster som hölls av Guomindangtrogna och det blev naturligt att de som tagit hand om baojia innan fortsatte att arbeta med hukou. Men det fanns inledningsvis en del problem med bytet till hukou. De gamla poliserna var vana vid baojias regelverk, medan de nya poliserna hade fått lära sig hur hukou fungerade och därför kunde olika poliskontor agera annorlunda i liknande situationer. Det dröjde innan man hade omskolat alla poliser och fått ett rikstäckande system. Dessutom fanns det inte mycket tid för administrativt arbete i poliskontoren i kaoset inbördeskriget hade lämnat efter sig. Poliserna var tvungna att spendera den mesta av sin tid ute på gatorna för att bekämpa brott och social oreda. Alla polismän var heller inte kvalificerade för allt pappersarbete som krävdes och systemet blev därför ineffektivt. För att komma till rätta med problemet fick poliskontoren personal avsatta för att hantera ärenden relaterade till hukou och den vanliga polisen kunde koncentrera sig på annat. Det fanns även problem med att det nya systemet var för ambitiöst och omfattande. Det sociala kaoset, bristen på

¹⁰ Wang, 2005, s.43

resurser och andra omständigheter gjorde att vissa delar av hukous lagstiftning inte fungerade och sågs som överflödig. T.ex. var den ursprungliga tanken att hukou skulle bygga på rapportering var tionde dag, varje månad och årstid. Men det visade sig orealistiskt och en utvärderande rapport från år 1950 kritiserade dessa regler som alltför resurskrävande och ineffektiva.¹¹

Hukou byggde på samma princip som de föregående folkbokföringssystemen. I varje distrikt fanns det ett lokalt poliskontor dit hushållen vände sig angående hukouärenden. Ändringar i hukou, som t.ex. giftermål och flytt, skulle registreras vid polisstationen inom några dagar beroende på ärende. Ofta krävdes att hushållens överhuvud genomförde registreringar och förmedlade information åt familjen och staten. Det kunde t.ex. krävas att hushållets överhuvud var med vid anställning. I Shanghai gavs ett "medborgarkort" (*juminzheng* 居民証) ut till varje hushållsöverhuvud. Detta kort visades när en medlem av hushållet sökte jobb eller köpte spannmål i en statlig affär. Men till skillnad från *baojia* tilldelades varje medlem av ett hushåll en personlig hukou. Hushållen klumpades inte heller ihop till större enheter med ett överhuvud (*baozhang*), utan allt sköttes genom de lokala polisstationerna. I Shanghai hade den typiska polisstationen 10-15 funktionärer som arbetade med att ta hand om filer, jobbsökningar, hushållsärenden etc. i områden med ungefär lika många bostadsområden. Det fanns större polisstationer, men staten försökte att hålla de lokala poliskontoren små genom att istället etablera nya. Poliserna och funktionärerna beordrades att vara artiga mot lokalbefolkningen för att öka deras popularitet. Relationerna mellan civila och polisen var viktigt för informationsflödet och därför också för systemets effektivitet.¹²

Det fanns flera skäl till att Kommunistpartiet upprättade sitt eget folkbokföringssystem så snabbt. Folkregistrering hade funnits i Kina i tusentals år och visat sig vara en effektiv metod för social kontroll och ordning. Ett annat av skälen var att de snabbt ville sortera ut spioner och politiska motståndare från vanliga civila. Regimens maktställning var ännu långt ifrån säkrad och man behövde snabbt stabilisera situationen i landet. Precis som i tidigare system användes hukou till en början för att rensa bland befolkningen och hitta interna fiender. Mellan år 1949 och 1950 sade man sig identifiera 13 704 "klassfiender" och över 24 000 s.k. "tveaktiga personer" i Peking och ex.vis över 61 000 i staden Jinan i Shandongprovinsen med hjälp av det nyuppsatta folkbokföringssystemet.¹³

Dessutom fungerade hukou som bevis på uppehållstillstånd i städerna, vilket krävdes vid bland annat anställning och för att få köpa vissa varor i delar av Kina. På det sättet kunde staten få direkt kontroll över bland annat migration. I t.ex. Shanghai krävdes detta bevis vid

¹¹人民公安增刊 (Renmin gongan zengkan [Folkets Offentliga Säkerhet: Extranummer]), 第九期, 1950.6.25, 一年来户籍工作之改革 (Yinian lai huji gongzuo zhi gaige [Ett år av Arbeta på att Reformera Hushållsregistreringen]), sid. 12

¹² White, 1978, s.152

¹³ Wang, 2005, s.44

köp av tågbiljetter. Utan giltig hukou kunde man bara köpa en enkelbiljett ut ur Shanghai och var tvungen att köpa returbiljetten i annan ort.¹⁴

Under de kaotiska åren under inbördeskriget innan Folkrepubliken Kina grundades hade många människor flyttat inom landet och framförallt till stora städer. Urban arbetslöshet blev ett stort problem. Staten ville ta kontroll över problemet genom att omplacera en del av de arbetslösa stadsborna till landsbygden. Redan år 1949 både hjälpte och pressade staten hundratusentals migranter och flyktingar att flytta från Peking, Shanghai och andra stora städer till landsbygden. Bland de som staten tvingade flytta fanns gamla officerare och nationalister som stod på fel sida under inbördeskriget, samt "klassfiender" och s.k. "rikebönder" som flytt landreformer. Ofta angavs att någon var i behov av "ideologisk omskolning" eller allmänt "tvivelaktig" som orsaker till tvångsflytten. Shanghai var en av de städer som hade tagit emot många migranter och växt till att bli Asiens största stad under 1930- och 1940-talet. Överbefolkningen och arbetslösheten hade blivit ett stort problem. Mellan juli år 1949 och mars år 1950 skickades 350 000 människor ut från Shanghai åter till de närliggande Anhui- och Jiangsuprovinserna. Samma princip gällde även i andra stora städer där människor flyttade ut på landet.¹⁵

Det fanns två viktiga orsaker till att så många accepterade att flytta från städerna till landsbygden. För det första var det i princip frivilligt att flytta, med undantag för brottslingar och klassfiender som tvingades flytta av staten. Det fanns heller inget tvång att stanna på landet, utan det gick att återvända till städerna utan några hinder. För det andra gick staten in och finansierade flytten. Oftast fick migranter bl.a. resan betald. Migranter från Peking och Tianjin som flyttade till Suiyuan lovades ungefär 3500 m² jordbruksmark och ett lån på 280 kg spannmål. Dessa två faktorer bidrog till att många fattiga stadsbor, framförallt flyktingar från kriget, lämnade städerna för ett bättre liv på landet. Trots statens förmånliga erbjudanden, med landreformer, omplacering och andra försök att stoppa flödet av migranter, så fortsatte dock städerna att växa under 1950-talets första hälft. Kinas urbana befolkning ökade från 10,6% år 1949 till 14,6% år 1956, en ökning med 34,6 miljoner människor. Den urbana situationen var en viktig fråga för Kommunistpartiet som tog på sig mycket större socialt ansvar än tidigare regimer. Redan år 1949 började Kommunistpartiet bygga ut välfärden och ville kunna erbjuda alla stadsbor jobb, bostad och mat. Landsbygden antogs däremot kunna klara sig på egen hand och fick inte lika mycket hjälp från staten.¹⁶

Det var med hjälp av hukou som kommunistpartiet planerade att genomföra ett omfattande ransoneringssystem som av många kommunister bejakades som en naturlig aspekt av en rationell planekonomi under ett socialistiskt övergångsstadium, från den existerande blandekonomin till den fjärran hägrande kommunismen. Redan innan ransoneringen tog

¹⁴ White, 1978, s.149

¹⁵ Tiejun Cheng, Mark Selden, *The China Quarterly no. 139: The Origins and Social Consequences of China's Hukou System*, Cambridge University Press, 1994, s.646-648

¹⁶ Cheng & Selden, 1994, s.644, 648-649, 653

skepnad i Shanghai år 1953 hade staten börjat kontrollera tillgång och efterfrågan på varor genom skatter och tullar. Marknadskrafternas roll skulle steg för steg fås till att bli allt mindre. I september år 1953 började en spannmålsranson, med mål att kontrollera (minska) konsumtionen, stabilisera priser och slå ned på den svarta marknaden. Men systemet var fortfarande för nytt för att fungera bra i början av 1950-talet och det dröjde uppemot 10 år innan det blev rikstäckande.¹⁷ Ransoneringskort hämtades vanligtvis en gång i månaden vid det lokala poliskontoret, som hade personal avsatt för dessa uppgifter och som i teorin skulle sköta alla ransoneringsärenden. I praktiken var dock polisstationerna gravt underbemannade och för att undvika långa köbildningar gavs en del av ansvaret till statliga institutioner som hanterade sina arbetares ransoner. Matrasonskorten delades ut till hushållens överhuvud.¹⁸

Kommunistpartiet förenklade även systemet genom att minska antalet formulär att fylla i vid registrering och därigenom också pappersarbetet. I Guomindangs baojia fanns uppemot 15 formulär att hantera vid tre olika platser. I hukou sköttes allt hukourelaterat vid det lokala poliskontoret och antalet formulär minskade från 15 till 4, varav 1 bara gällde statliga institutioner, som skolor och fabriker.

Det första formuläret krävdes endast första gången man skulle registrera sin hukou. Det fylldes i och behölls sedan av polisen. Även vid husköp när man behövde en ny hukou var det detta formulär som skulle fyllas i. Efter att man etablerat en hukou fick man formulär två, vilket egentligen var en liten bok (hukouben 户口本) som såg ut som ett pass. I den stod all information om hushållet och var viktigt då det krävdes varje gång något behövde ändras i hukou. Formulär tre behövdes vid ändring av befintlig hukou, som vid t.ex. flytt. Man sa upp sin gamla hukou innan man kunde få en ny, vilket skedde genom att fylla i det tredje formuläret och lämna in det vid det lokala poliskontoret. Formulär fyra rörde bara statliga institutioner, skolor, fabriker och andra offentliga arbetsplatser som fungerade som hushåll. Detta formulär skulle lämnas in varje månad och fyllde mest en statistisk funktion som gav staten information om demografiska ändringar.¹⁹

¹⁷White, 1978, s.154

¹⁸White, 1978, s.155-157

¹⁹人民公安增刊 (Renmin gongan zengkan [Folkets Offentliga Säkerhet: Extranummer]), 第九期, 1950.6.25, 一年来户籍工作之改革 (Yinian lai huji gongzuo zhi gaige [Ett år av Arbete på att Reformera Hushållsregistreringen]), sid. 14-15

3.2 Registrering

År 1949 kom Kommunistpartiet ut med nya regler för hur registreringen av hukou skulle gå till och se ut. Till en början fanns lokala varianter, men en standardiserad version av hukou kom år 1951. Det dröjde dock några år innan den blev rikstäckande. I staden Peking fanns år 1949 11 olika punkter som förklarade när man skulle registrera eller anmäla ändringar av hukou till staten. Registreringen skedde oftast vid den lokala polisstationen.

1. Flytt till och från Peking.

Vid flytt från Peking skulle detta anmälas muntligt av familjens överhuvud 3 dagar innan vid antingen det lokala eller något annat poliskontor i staden. Den aktuella hukoustatusen skulle avregistreras och ett flyttkort erhöles.

Vid flytt till Peking krävdes att man registrerade en ny hukou. Dagen efter att man anlät skulle personen i fråga tillsammans med familjens överhuvud anmäla flytten vid ett poliskontor i staden och skriftligt registrera den nya hukou.

Vid flytt mellan olika områden i Peking skulle familjens överhuvud skriftligt registrera den nya hukou vid det lokala poliskontoret inom 3 dagar efter flytten.

2. Födslar och dödsfall

Vid födsel skulle hushållets överhuvud muntligt anmäla tillkomsten i familjen vid det lokala poliskontoret senast 15 dagar efter födsel.

Vid dödsfall skulle hushållets överhuvud, släkting eller hyresvärden skriftligt anmäla och detaljerat förklara omständigheterna.

3. Giftermål och skilsmässa

Vid giftermål skulle äktenskapet muntligt anmälas dagen efter bröllopet av antingen hushållens överhuvud eller mannen och hustrun, därefter erhöles ett äktenskapsbevis.

Vid skilsmässa anmäldes det muntligt dagen efter skilsmässan av hushållets överhuvud eller personen som skiljer sig. Ett skilsmässobevis erhöles hos den lokala polisstationen eller domstolen. Efter skilsmässan följdes samma procedur som vid flytt.

4. Separation och flytta ihop

Vid separation skulle detta anmälas muntligt av hushållets överhuvud inom 3 dagar efter separationen. En ny hukou skulle fyllas i och sedan gick det enligt proceduren vid flytt.

Om en släkting skulle flytta ihop med ett hushåll skulle båda familjernas överhuvuden rapportera detta muntligt 3 dagar innan flytten och skriftligt registrera den nya hukou.

5. Försvunna och återfunna personer

När en person saknades skulle hushållets överhuvud muntligt registrera det vid det lokala poliskontoret. Omständigheterna kring och trolig orsak till försvinnandet skulle klargöras, dessutom skulle en beskrivning av den försvunna personen ges.

När en person återfanns skulle detta meddelas vid den lokala polisstationen så snart som möjligt. Om en person varit saknad i mer än 3 år, skulle personens hukou avregistreras. Återfanns personen efter mer än 3 år följdes samma procedur som vid flytt.

6. Adoption

Vid adoption skulle de bådas familjernas överhuvuden ta med aktuella hukou och adoptionscertifikat till polisstationen, efter två dagar skulle adoptionen muntligt redogöras och sedan följdes samma procedur som vid flytt.

7. Anställa och avskeda

Vid anställning och avskedning skulle detta anmälas muntligt samma dag respektive tre dagar innan av antingen arbetsgivaren eller den anställde och hushållets överhuvud. Sedan följdes samma procedur som vid flytt.

8. Affärsverksamhet och konkurs

Vid nystartad affärsverksamhet och konkurs skulle registreringen göras skriftligt av föreståndaren inom tre dagar. Tillstånd av regeringen samt hukou krävdes vid registreringen.

9. Temporär hukou

Vid ansökan om tillfälligt uppehållstillstånd skulle detta anmälas av hushållets överhuvud inom 3 dagar innan avresa. Anledningen till resan skulle anges och vid flytten skulle den gamla hukou avregistreras. Levde man längre än 3 månader i en annan stad följdes samma procedur som vid flytt.

Vid resor utanför Peking skulle detta anmälas och registreras av hushållets överhuvud 3 dagar innan avresa. Anledning till resan och beräknad återkomst skulle uppges. När man kom tillbaka till Peking skulle den temporära hukou avregistreras. Om perioden var kortare än 10 dagar behövdes det inte registreras.

10. Byta familjeöverhuvud

Vid byte av familjeöverhuvud skulle detta registreras muntligt tre dagar innan bytet, dessutom skulle en skriftlig förklaring till bytet lämnas in och godkännas av staten. Om familjeöverhuvudet dog skulle detta anmälas inom tre dagar efter dödsfallet.

11. Ändringar eller fel i hukou

Vid byte av yrke eller adress, eller när man upptäckte fel med hukouregistreringen, skulle man själv rapportera det skriftligt så snart som möjligt.

För personer som ägde mer än två hus skulle hukou vara registrerad vid det hus där man bodde mest. De andra bostäderna skulle vara registrerade som temporära bostäder. Ville man byta hukou till en temporär bostad skulle man registrera det vid de båda områdenas polisstationer.

Hotellföreståndare skulle varje kväll rapportera vilka gäster som bodde i hans värdshus eller hotell till det lokala poliskontoret.

Det var förbjudet att anmäla sin hukou i felaktigt namn eller att dölja var man bodde.

Institutioner, fabriker och skolor skulle registreras på den lokala polisstationen tillsammans med information om vilka som arbetade på institutionerna. Dessutom betalades en avgift för hukouregistreringen varje månad.

Om personerna som arbetade eller uppehöll sig på en institution hade släktingar inneboende skulle de följa samma procedur som vid flytt.

Vid regelbrott straffades personer enligt "Lagen om brott mot hukouregistrering".

Medborgaren betalade alltid för eventuella dokument, vid t.ex. byte av hukou.²⁰

²⁰北京市重要文献选编 (Beijingshi zhongyao wenxian xuanbian [Valda Historiska Dokument från Beijings Stad]), 1949.6.11, 北京市人民政府关于制定北京市市民声报户口规则及违反市民声报户口规则暂行罚则的公布令 (Beijingshi renmin zhengfu guanyu zhiding Beijingshi shimin shengbao hukou guizeji weifan shimin shengbao hukou guize zhanxing faze de gongshiling [Regler för Registrering av Hukou for Boende i Beijings Stad samt Tillfälliga Regler för Staff vid Överträdelse av Reglerna]), s. 753-757

4. Jämförelse

Då hukou delvis bygger på Guomindangs baojia har de båda systemen mycket gemensamt. Regelverken och utförandet har många likheter vilket blir tydligt när man granskar på de båda systemen. Trots likheterna är hukou och baojia inte identiska, utan har flera grundläggande skillnader. Det är främst de båda systemens syften som skiljer sig åt. Baojia hade främst militära ändamål och användes exempelvis för att rekrytera militär, medan hukou kom att förknippas med bl.a. matrasoner. Hukous utförande kom även att förenklas jämfört med Republiken Kinas baojia, med ett mer lättöverskådligt regelverk, mindre pappersarbete och blev generellt bättre organiserat.

4.1 Regelverk

Analyserar man den första uppsättningen av hukous regelverk i Peking, från år 1949, och Guomindangs reviderade version av hushållsregistreringslagen från år 1934, slås man av likheterna mellan de två systemen. Även om uppläggen skiljer sig åt, är innehållen mycket lika. Hushållsregistreringslagen från 1934 var uppdelad i 8 kapitel med 61 underrubriker. Dessa kapitel behandlade bl.a. generella regler, registreringsproceduren och straff vid eventuella lagbrott. Varje kapitel bestod av flera underrubriker som beskrev respektive lag. Hukous regelverk var mer kompakt och blev därmed mer lättöverskådligt än baojia. Istället för långa kapitel utgjordes hukou istället av 11 punkter som redogjorde för vilka situationer man skulle registrera eller ändra sin hukou. Varje punkt beskrev hur man gick tillväga med registreringen för respektive situation. När reglerna vid olika situationer sammanföll, som t.ex. efter skilsmässa och vid adoption, hänvisades man till att följa proceduren vid punkt 1.

I hushållsregistreringslagens tredje kapitel, ID-registrering, beskrevs när man skulle registrera sin baojia. Detta gällde vid födslar, adoption, giftermål, skilsmässa, samt vid dödsfall. Tittar man på Folkrepubliken Kinas hukou kan man se att alla dessa punkter fanns inskrivna i regelverket, med i stort sett samma utförande. Men i hukou var dessa inte grupperade under ett kapitel, utan utgjorde istället egna punkter.

Hushållsregistreringslagens fjärde kapitel berörde omständigheterna vid migration och flytt. Vid resa till annan ort krävdes registrering vid det lokala poliskontoret. Var resan kortare än 1 månad skulle man registrera sig som flytande befolkning, en term som beskriver människor som uppehåller sig utanför orten de står registrerade. Uppehöll man sig längre än 1 månad utanför sin hemort räknades man som migrant och skulle följa proceduren för migration. Även dessa regler var en del av hukou och behandlades under punkt 1 och 9. Reglerna skiljde sig dock åt mellan de två systemen. I punkt 1 stod det att man tre dagar innan flytt skulle registrera sig vid det lokala poliskontoret. Punkt 9 beskrev omständigheterna vid resor. Var resan längre än 10 dagar skulle man registrera sin temporära hukou 3 dagar innan avresa och 3 dagar efter hemkomst. Uppehöll man sig utanför sin hemort längre än 3 månader räknades man som migrant och då gällde samma regler som vid punkt 1.

Både hukou och baojias regelverk hade avsnitt som behandlade hur man skulle gå tillväga om fel eller ändringar upptäcktes i hushållsregistret. I hushållsregistreringslagens femte kapitel stod det att varje ändring i baojia skulle registreras så snabbt som möjligt. När ett fel upptäcktes skulle detta anmälas och ändras snarast. Avregistrerade baojia togs bort ur registret när detta anmäldes. Kapitel 6 nämnde böter på upp till 20 yuan för överskriden registreringsperiod samt böter på upp till 50 yuan i böter för felaktigt registrerat namn. Hukou hade snarlika regler, där fel eller ändringar skulle rapporteras skriftligt så snabbt som möjligt. Punkt 11 hänvisade vidare till "Lagen om brott mot hukouregistrering" vid lagbrott och felregistrerad hukou.

Mycket av det som stod i den omfattande hushållsregistreringslagen fanns inte med i hukous regelverk. Under hushållsregistreringslagens andra kapitel stod vilka regler som gäller för kinesiskt medborgarskap. Registreringen skedde vid bl.a. födsel och utlandsflytt. Kapitlet omfattar även hur man erhöll och förlorade medborgarskap. Dessa regler fanns inte överhuvudtaget i hukou. Kapitel 6 beskrev registreringsproceduren vid baojia. Detta var istället inskrivet under varje punkt i hukou och behandlades således inte separat.

4.2 Skillnader

Trots de stora likheterna mellan hukou och baojia finns det fundamentala skillnader. Det är inte bara regelverken som skiljer sig åt, utan även deras syften. Medan Guomindangs baojia främst skapades för militära ändamål, med viktiga inslag som obligatorisk militärtjänst och kollektivt ansvar, så fyllde Folkrepubliken Kinas hukou andra funktioner. Med hjälp av baojia kunde Guomindang rekrytera soldater och sätta upp milis som försvarade utsatta områden på landsbygden. Dessutom kunde människor skolas i Guomindangs lära, vilket stärkte lojaliteten hos lokalbefolkningen och därmed ökade effektiviteten i det gemensamma ansvaret. Kommunisternas hukou hade däremot inga militära ambitioner. En av de kanske främsta anledningarna till att hukou upprättades var att det skulle spela en viktig roll i ransoneringssystemet som kom att införas under 1950-talet. Med hjälp av den omfattande hushållsregistreringen kunde ransonerna inte bara beräknas, utan även distribueras effektivt. På vissa platser, som i Shanghai, krävdes en lokal hukou för att få köpa vissa typer varor, vilket gjorde att alla invånare blev tvungna att integreras i systemet vilket då kom att bli mycket omfattande. Hukou blev även ett redskap för Kommunistpartiet för att kontrollera migration, som var ett problem efter inbördeskriget. Städerna var överbefolkade och landsbygden behövde arbetskraft. Staten organiserade flytten av hundratusentals människor från städerna i ett försök att stabilisera situationen i städerna.

En av grundstenarna i Republiken Kinas baojia var det gemensamma ansvaret, ett element som funnits ända sedan Qindynastin. Baojia var en mycket viktig del av Republiken Kinas dåvarande säkerhetspolitik och utgjorde en betydande del i säkerhetspolisens arbete. Det gemensamma ansvaret hade under århundraden fungerat som en slags civil underrättelsetjänst och användes på samma sätt av Guomindang. Under inbördeskriget var just detta mycket viktigt för att snabbt och effektivt hitta politiska motståndare. Den sociala

stabiliteten stärktes då människor inte vågade delta i illegala aktiviteter när hela kvarteret riskerade att straffas gemensamt. Innan Folkrepubliken Kina, på 1930- och 1940-talet, fanns samma princip med gemensamt ansvar även hos kommunistpartiet. Det var viktigt även för dem att hitta eventuella spioner och fiender på det här sättet. Men det gemensamma ansvaret var ett av de element som försvann efter år 1949 och var inte en del av hukou. Dock så fortsatte jakten på oliktankande med hjälp av hukou även efter 1949, men det tog då andra former och byggde mer på att lokalisera fiender med hjälp av hushållsregistret än att folket skulle tipsa polisen. Detta var mest aktuellt åren efter det att Folkrepubliken Kina bildades och försvann efter hand när det sociala läget stabiliserats.

I Guomindangs baojia utgjorde vanligtvis en familj ett hushåll. I vissa fall kunde även ett hushåll utgöras av arbetare som bodde tillsammans, men generellt så var hushållen familjebaserade. Varje hushåll tilldelades en baojia med ett överhuvud, oavsett antal medlemmar. Hushållen organiserades sedan efter talet 10 till jia och bao. Varje jia och bao fick i sin tur ett överhuvud som fungerade som en länk mellan staten och folket. I Folkrepubliken Kina knöts hukou till bostaden och baserades inte längre på familjer, utan alla som bodde tillsammans bildade hushåll. Det var därför inte bara familjer och eventuella hushållsarbetare som utgjorde hushåll, utan det kunde även stora arbetsenheter, skolor och andra offentliga institutioner göra. Ett hushåll kunde därför utgöras av allt mellan en ensam individ till en stor produktionsbrigad.²¹ Familjer slutade också att grupperas in i jia och bao, ett element som funnits sedan Zhoudynastin. Systemet slutade således att hierarkiskt organisera folket i enheter och knöt istället hushållen direkt till staten. Till skillnad från baojia så tilldelades varje medlem av hushållet en egen hukou, även om systemet med hushållsöverhuvud levde kvar.

En annan viktig skillnad mellan de två systemen var synen på individer. I baojia var varje hushåll registrerat under ett baojia, oavsett antalet personer det utgjordes av. Dessa hushåll klumpades sedan ihop till större enheter. Detta system formade relationen mellan staten och familjer på samma sätt som det gjort under hundratals år i kejserliga Kinas baojia. Hukou fokuserade däremot mer på individen och trots att varje hushåll fortfarande hade ett överhuvud så erhöll alla människor en personlig hukou. Bandet med staten bytte form och kommunikationen skedde genom de lokala polisstationerna som hanterade hukou, vilket gav staten närmare kontakt med hushållen.

Kommunistpartiets hukou fick en rad förenklingar gentemot baojia. I Guomindangs baojia fanns inte mindre än 15 olika formulär att fylla i gällande olika folkbokföringsärenden. Det krävdes att man kände till regelverket och visste vilket formulär som behövdes vid vilket tillfälle. Dessutom fanns det tre olika platser som hanterade baojia, beroende på vilken typ av ärende det gällde fick man gå till antingen den lokala polisstationen, den berörda

²¹ Wai-po Huen, *Household Registration System in the Qing Dynasty: Precursor to the PRC's Hukou System*, China Report, 1996, s. 414

stadsdelens bransch av stadens Byrån för Offentligs säkerhet eller Byrån för Offentlig Säkerhet. Det fanns ingen personal avsatt på polisstationerna för att sköta just baojia. Det fanns därför många underkvalificerade poliser som inte var insatta i det komplicerade systemet. Ofta kunde polismännen dessutom patrullera på gator eller vara upptagna med annat, vilket ibland resulterade i långa väntetider. I hukou fanns det dock bara fyra olika formulär, varav endast tre gällde för vanliga hushåll. Förutom vid nyregistrering eller flytt krävdes det bara att man tog med sig boken med sina hukouuppgifter. Det blev mycket enklare för folk att sköta sina hukouärenden när det fanns färre blanketter och formulär att hålla reda på. Dessutom centrerades allt till de lokala polisstationerna, som fick personal avsatt för att arbeta med hukou.²²

I stora delar av Kina var baojia mest en formalitet som inte fungerade i praktiken. Trots stora satsningar på systemet var det bara ett fåtal områden som faktiskt fungerade som Guomindang tänkt. På många platser, i t.ex. Jiangxiprovensen, var baojia så outvecklat att lokalbefolkningen i vissa fall inte ens visste vad det var. I andra delar av Kina, främst områden i norr, var baojia däremot mer välfungerande. På grund av bristande resurser och rådande kaos blev dock aldrig baojia varken risktäckande eller standardiserat. Även om baojia kom att spela en större roll än tidigare system från Kejserliga Kina, fick det aldrig det genomslag som man hoppats. Kommunistpartiets hukou blev däremot ett väl fungerande system. År 1951 kom en standardiserad version ut som spreds över hela Kina de kommande åren. Delvis på grund av den rådande politiken kom hukou att bli ett viktigt inslag i det kinesiska vardagslivet, framförallt i städer där arbete och matransoner var starkt förknippat med en persons hukou. Dessa faktorer bidrog till att hukou kom att bli det första heltäckande hushållsregistreringssystemet i Kinas historia. Det var inte bara i stora städer och andra tätbefolkade områden som hukou fungerade, utan även stora delar av befolkningen på landsbygden blev starkt integrerade.

²²人民公安增刊（Renmin gongan zengkan [Folkets Offentliga Säkerhet: Extranummer]），第九期，1950.6.25，一年来户籍工作之改革（Yinian lai huji gongzuo zhi gaige [Ett år av Arbete på att Reformera Hushållsregistreringen]），sid. 12–17

5. Slutsats

Syftet med denna uppsats var att i första hand förklara uppkomsten av hukou och klarlägga bakgrunden till hur det ser ut idag. För att ge en bild av folkbokföringssystemets historia i Kina så kartlägger uppsatsens första kapitel hukous föregångare baojia, från Zhoudynastin fram till Folkrepubliken Kina. I det avsnittet behandlar jag hur baojia sett ut genom olika tidsperioder, för att illustrera att systemet hela tiden utvecklats och har rötter som sträcker sig tusentals år tillbaka i tiden. Därigenom har förhoppningsvis bakgrunden till hukou klargjorts och läsaren förstår att hukou snarare är en del av en lång historia, än något som Kommunistpartiet uppfann på 1950-talet.

Uppsatsens andra del beskriver hur och varför hukou kom till i samband med grundandet av Folkrepubliken Kina, samt en genomgång av den första uppsättningen regelverk. Här finner jag viktiga motiv till uppkomsten av hukou och hur det skiljer sig från tidigare system. Redan under Folkrepubliken Kinas första år stod det klart att landet skulle omvandlas till en planekonomi och hukou kom att spela en viktig roll i bl.a. ransoneringssystemet och omplaceringen av hundratusentals flyktingar som sökt skydd i städerna. I detta kapitel svarar jag på varför hukou uppkom, samt drar paralleller till tidigare system. Regelverket beskrivs för att ge läsaren en bild av hur hukou fungerade och ge en uppfattning av systemets ursprungliga omfattning.

Den tredje och sista delen av uppsatsen är en jämförelse mellan hukou och Guomindangs baojia, systemet som hukou i stort sätt bygger vidare på. Här har jag velat klargöra grundläggande skillnader mellan de två annars så lika systemen. Jag sammanfattar vad som skrivits tidigare i en jämförelse, där jag understryker att de största skillnaderna inte är regelverken i sig, utan deras användningsområden. Medan baojia främst hade militära syften så hade hukou mer politiska ambitioner, med mål att bl.a. ta itu med landets sociala problem.

Med den här uppsatsen hoppas jag ha kastat ljus över ett svåröverskådligt ämne om vilket väldigt lite har skrivits innan. Hukou är ett en kombination av ett tusenårigt arv och kommunistpartiets reformvilja som kom att bli det första rikstäckande folkbokföringssystemet i Kinas historia. Med hukou som redskap kunde regeringen senare styra och införa sociala såväl som ekonomiska förändringar i landet med världens största befolkning.

6. Referenslista

Tryckta källor:

- Ching-Chih Chen, *The Journal of Asian Studies Vol. 34, The Japanese Adaptation of the Pao-Chia System in Taiwan, 1895-1945*, Association for Asian Studies, 1975
- Fei-Ling Wang, *Organizing Through Division and Exclusion: China's Hukou system*, Stanford University Press, 2005
- James Thomson, Jr, *While China Faced West: American Reformers in National China*, Harvard East Asian, 1969
- Lynn White, *Careers in Shanghai: The Social Guidance of Personal Energies in a Developing Chinese City 1949-1966*, University of California Press, 1978
- Paul R. Katz, *The Journal of Asian Studies vol. 64, Governmentality and Its Consequences in Colonial Taiwan: A Case Study of the Ta-pa-ni Incident of 1915*, Association for Asian Studies, 2005
- Stephen C. Averill, *The China Quarterly no 88: The New Life in Action: The Nationalist Government in South Jiangxi, 1934-37*, Cambridge University Press, 1981, s. 603, 614
- Stephen R. MacKinnon, *China at war: regions of China, 1937-1945*, Stanford University Press, 2007
- Tiejun Cheng, Mark Selden, *The China Quarterly no. 139: The Origins and Social Consequences of China's Hukou System*, Cambridge University Press, 1994, s.646-648
- Wai-po Huen, *Household Registration System in the Qing Dynasty: Precursor to the PRC's Hukou System*, China Report, 1996
- 北京市重要文献选编 (Beijingshi zhongyao wenxian xuanbian [Valda Historiska Dokument från Beijings Stad]), 1949.6.11, 北京市人民政府关于制定北京市市民声报户口规则及违反市民声报户口规则暂行罚则的公布令 (Beijingshi renmin zhengfu guanyu zhiding Beijingshi shimin shengbao hukou guizeji weifan shimin shengbao hukou guize zhanxing faze de gongshiling [Regler för Registrering av Hukou for Boende i Beijings Stad samt Tillfälliga Regler för Staff vid Överträdelse av Reglerna])
- 人民公安增刊 (Renmin gongan zengkan [Folkets Offentliga Säkerhet: Extranummer]), 第九期, 1950.6.25, 一年来户籍工作之改革 (Yinian lai huji gongzuo zhi gaige [Ett år av Arbete på att Reformera Hushållsregistreringen])

Elektroniska källor:

- <http://baike.baidu.com/view/138962.htm> 2012-03-19
- <http://baike.baidu.com/view/84583.htm> 2012-03-27
- <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/441684/baojia> 2012-03-14
- <http://cabu.kcg.gov.tw/English/EngDefPage.aspx?menuid=457> 2012-05-11
- [http://zh.wikisource.org/wiki/戶籍法_\(民國34年立法35年公布\)](http://zh.wikisource.org/wiki/戶籍法_(民國34年立法35年公布)) 2012-04-10